

Resultaten verantwoordingsonderzoek 2017

Ministerie van Algemene Zaken (III)

Rapport bij het jaarverslag

2018

Resultaten verantwoordingsonderzoek 2017 Ministerie van Algemene Zaken (III)

Rapport bij het jaarverslag

Vooraf

De Algemene Rekenkamer doet ieder jaar onderzoek naar de verantwoording die ministers in de jaarverslagen afleggen over bedrijfsvoering, bestedingen en het beleid. Onze centrale vragen in dit jaarlijkse ‘verantwoordingsonderzoek’ zijn:

- Is het geld in het afgelopen jaar besteed volgens de regels?
- Waren de zaken op het departement goed geregeld?
- Heeft het gevoerde beleid de gewenste resultaten gehad?

Op basis van deze vragen beschrijven wij per begrotingshoofdstuk of de verantwoordelijke ministers hun zaken op orde hebben. Vanuit onze wettelijke taak geven wij daarbij ook oordelen over de kwaliteit van de financiële informatie en de totstandkoming van de beleids- en bedrijfsvoeringsinformatie in de jaarverslagen van de ministers. Met een verklaring van goedkeuring van de Algemene Rekenkamer kunnen de Staten-Generaal per begrotingshoofdstuk decharge verlenen aan de minister.

Dit rapport heeft betrekking op het *Jaarverslag 2017* van begrotingshoofdstuk III van het Ministerie van Algemene Zaken.

Onze overige publicaties in het kader van het verantwoordingsonderzoek 2017 vindt u op www.rekenkamer.nl/verantwoordingsonderzoek2017.

Hier vindt u ook ons rapport *Staat van de Rijksverantwoording 2017*. Hierin nemen wij de goedkeuring van de Rijksrekening op. Ook bevat deze publicatie een overkoepelende uiteenzetting over het verantwoordingsonderzoek 2017.

Inhoud

1	Onze conclusies	5
2	Feiten en cijfers	6
3	Financiële informatie	7
	3.1 Oordeel over de financiële informatie	7
4	Bedrijfsvoering	9
	4.1 Ontwikkeling in de bedrijfsvoering	9
	4.2 Oordeel over de bedrijfsvoering	10
	4.3 Oordeel over totstandkoming bedrijfsvoeringsinformatie	10
5	Beleidsresultaten	11
	5.1 Oordeel over totstandkoming beleidsinformatie	11
6	Reactie minister-president en nawoord Algemene Rekenkamer	12
	6.1 Reactie minister-president, minister van Algemene Zaken	12
	6.2 Nawoord Algemene Rekenkamer	12
	Bijlage 1	
	Over het verantwoordingsonderzoek	13

1 Onze conclusies

De minister-president, de minister van Algemene Zaken (AZ), is verantwoordelijk voor het algemene regeringsbeleid en de bevordering van de eenheid daarvan. Het regeerakkoord is daarbij leidend.

De financiële informatie in het *Jaarverslag 2017* van het Ministerie van Algemene Zaken voldoet op totaalniveau aan de daaraan te stellen eisen. Daarnaast hebben wij ook geen fouten gevonden die de tolerantiegrens op artikelniveau overschrijden.

Informatiebeveiliging vraagt voortdurende alertheid

In 2017 had het Ministerie van AZ de informatiebeveiliging op orde. Omdat bij dit ministerie – vanwege de rol van de minister-president - veel vertrouwelijke documenten samenkomen, vraagt informatiebeveiliging voortdurende alertheid. Punt van aandacht betreft de vastlegging. Bij het Ministerie van AZ wordt er ten behoeve van de informatiebeveiliging relatief weinig gedocumenteerd en geformaliseerd, waardoor deze persoonsafhankelijk is. We bevelen de minister van AZ daarom aan formalisatie en documentatie inzake de informatiebeveiliging te versterken.

Verder in het rapport

In de volgende hoofdstukken werken wij bovenstaande conclusies verder uit:

- Hoofdstuk 3, 'Financiële informatie': hierin geven wij ons oordeel over de financiële informatie in het *Jaarverslag 2017* van het Ministerie van Algemene Zaken. Wij hebben vastgesteld dat de weergegeven informatie rechtmatig en deugdelijk is weergegeven
- Hoofdstuk 4, 'Bedrijfsvoering': hierin geven wij ons oordeel over de bedrijfsvoeringsinformatie in het *Jaarverslag 2017* van het Ministerie van Algemene Zaken. In 2017 zijn er geen onvolkomenheden geconstateerd.
- Hoofdstuk 5, 'Beleidsresultaten': hierin geven wij ons oordeel over de totstandkoming van de informatie die in het *Jaarverslag 2017* van het Ministerie van Algemene Zaken is opgenomen over het gevoerde beleid.
- Hoofdstuk 6, 'Reactie van de minister-president en nawoord Algemene Rekenkamer': hierin geven wij de reactie weer die wij op 24 april 2018 ontvingen van de minister-president, minister van Algemene Zaken.

2 Feiten en cijfers

Onder het begrotingshoofdstuk III vallen drie begrotingen met een eigen beheer-verantwoordelijkheid. Het gaat om:

- het Ministerie van AZ (IIIA);
- het Kabinet van de Koning (IIIB);
- de Commissie van Toezicht betreffende de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (IIIC).

Het Ministerie van Algemene Zaken verzorgt ook de bedrijfsvoering van de begroting van de Koning (I). Deze uitgaven worden doorbelast aan de begroting van de Koning, zie begrotingshoofdstuk I, artikel 3. Het Kabinet van de Koning (IIIB) heeft in 2017 uitgaven gedaan voor € 2,4 miljoen, is voor hetzelfde bedrag verplichtingen aangegaan en had € 2,4 miljoen aan ontvangsten.

Bij de Commissie van Toezicht betreffende de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (IIIC) waren de uitgaven en verplichtingen € 1,5 miljoen.

De uitgaven van hoofdstuk III beslaan 0,03% van de totale rijksuitgaven over 2017.

Het Ministerie van Algemene Zaken heeft in 2017 uitgaven gedaan voor € 57,6 miljoen.

Daarnaast zijn verplichtingen aangegaan voor € 57,6 miljoen. De ontvangsten bedroegen € 3,8 miljoen.

Ministerie van Algemene Zaken in cijfers (in miljoenen €)

	2015	2016	2017
Verplichtingen	50,7	55,7	57,6
Uitgaven	57,0	55,7	57,6
Ontvangsten	4,3	4,1	3,8
Fte	347	351	353

Het Ministerie van Algemene Zaken heeft een baten-lastenagentschap: de Dienst Publiek en Communicatie. De grootste taak van dit agentschap is het verzorgen van de informatievoorziening van de rijksoverheid. De baten bedroegen in 2017 € 83,9 miljoen, de lasten € 83,7 miljoen.

3 Financiële informatie

In dit hoofdstuk bespreken we de resultaten van ons onderzoek naar de financiële informatie in het *Jaarverslag 2017* van het Ministerie van Algemene Zaken. Dit omvat de verantwoordingsstaten van het Ministerie van Algemene Zaken (IIIA), Kabinet van de Koning (IIIB) en de Commissie van Toezicht betreffende de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (IIIC).

We geven in § 3.1 een oordeel over:

- de rechtmatigheid en deugdelijke weergave van de financiële informatie op totaalniveau;
- de rechtmatigheid en de deugdelijke weergave van de financiële informatie op artikelniveau.

3.1 Oordeel over de financiële informatie

De financiële informatie in het *Jaarverslag 2017* van het Ministerie van Algemene Zaken voldoet op totaalniveau aan de daaraan te stellen eisen. Daarnaast hebben wij ook geen fouten gevonden die de tolerantiegrens op artikelniveau overschrijden.

Alle door ons aangetroffen fouten en onzekerheden vindt u in het overzicht op onze website www.rekenkamer.nl/verantwoordingsonderzoek2017.

3.1.1 Oordeel rechtmatigheid financiële informatie

De informatie die is opgenomen in de financiële overzichten van het *Jaarverslag 2017* van het Ministerie van Algemene Zaken is op totaalniveau rechtmatig. Wij geven dit oordeel onder het voorbehoud dat de Staten-Generaal goedkeuring zullen verlenen aan de slotwetmutaties waarin alle geraamde uitgaven, verplichtingen en ontvangsten uit de begroting van het Ministerie van Algemene Zaken in overeenstemming zijn gebracht met de uiteindelijk gerealiseerde bedragen.

3.1.2 Oordeel deugdelijke weergave financiële informatie

De informatie die is opgenomen in de financiële overzichten van het *Jaarverslag 2017* van het Ministerie van Algemene Zaken is op totaalniveau deugdelijk weergegeven en voldoet aan de verslaggevingsvoorschriften.

Inhoud

1 Conclusies

2 Feiten & cijfers

3 Financieel

4 Bedrijfsvoering

5 Beleid

6 Reactie

Bijlage

3.1.3 Oordeel rechtmatigheid en deugdelijke weergave op artikelniveau

Wij controleren ook op artikelniveau de deugdelijke weergave en de rechtmatigheid van de financiële informatie.

De informatie die is opgenomen in de financiële overzichten van het *Jaarverslag 2017* van het Ministerie van Algemene Zaken is op artikelniveau rechtmatig en deugdelijk weergegeven.

4 Bedrijfsvoering

Wij hebben onderzoek gedaan naar de informatie die de minister van Algemene Zaken in het *Jaarverslag 2017* van het begrotingshoofdstuk Algemene Zaken heeft opgenomen over de bedrijfsvoering. Wij geven in dit hoofdstuk een oordeel over de bedrijfsvoering zelf en over totstandkoming van de informatie hierover.

4.1 Ontwikkeling in de bedrijfsvoering

Inkoopbeheer

In 2016 gaven wij aan dat het Ministerie van Algemene Zaken de beheersing van het inkoopproces had verbeterd. Ook in 2017 was het inkoopproces op orde.

Informatiebeveiliging

Toenemend belang informatiebeveiliging

De ICT bij de rijksoverheid bestaat uit systemen voor zowel primaire processen (belastingen, uitkeringen, subsidies) als ondersteunende processen (zoals kantoorautomatisering en financiële systemen). Door een steeds groter gebruik van ICT ontstaan er ook meer potentiële kwetsbaarheden. Met de toegenomen digitale mogelijkheden doen zich ook nieuwe bedreigingen voor en daardoor is het belang van informatiebeveiliging nu nog duidelijker. De positie van de rijksoverheid als uitvoerder, dienstverlener en wetgever vereist dat zij haar informatiebeveiliging zelf goed op orde heeft en daarmee het goede voorbeeld geeft.

Gegeven het toenemende belang van een goede informatiebeveiliging doet de Algemene Rekenkamer hier jaarlijks onderzoek naar. Dit jaar hebben we daarbij gekeken naar de voortgang op de bevindingen van vorig jaar en met name naar de versteviging van de centrale sturing. Die is belangrijk omdat wij denken dat informatiebeveiliging een zaak is van de departementale top; daar zou zicht moeten bestaan en grip moeten zijn op risico's, incidenten en maatregelen die decentraal spelen.

Informeel aanpak door het centrale sturingsteam

In 2017 had het Ministerie van Algemene Zaken de informatiebeveiliging op orde, maar toch vragen wij aandacht voor dit onderwerp. Bij dit ministerie komen vanwege de rol van de minister-president en de Geïntegreerde Aanwijzing Inlichtingen en Veiligheid, waar onder andere de onderzoeken van de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst op zijn gebaseerd, veel vertrouwelijke documenten samen. Informatiebeveiliging vraagt daarom voortdurende alertheid.

Bij het Ministerie van Algemene Zaken wordt de sturing op de informatiebeveiliging geregeld door een klein centraal team, dat daardoor een grote afhankelijkheid in kennis en kunde van sleutelspelers heeft. Dit team kent korte lijnen en de uitvoering en sturing kenmerkt zich door een informele aanpak; verbeteracties en besluiten van overleggen worden beperkt gedocumenteerd. De schaars beschikbare capaciteit vraagt om een bewuste keuze in inzet van deze capaciteit. De informatiebeveiligingsvisie van het departement is daar leidend in.

Ten aanzien van de vorig jaar onderzochte kritieke systemen stelt de Auditdienst Rijk vast dat voor één systeem blijkt dat opvolging is gegeven aan de bevindingen. Voor het andere systeem blijkt dat de opvolging nog niet geheel is afgerond.

Conclusie en aanbeveling

De geringe capaciteit en informele aanpak, hoewel passend bij de omvang van het departement, kunnen leiden tot kwetsbaarheden. We bevelen de minister daarom aan formalisatie en documentatie inzake de informatiebeveiliging te versterken.

4.2 Oordeel over de bedrijfsvoering

De door ons onderzochte onderdelen van de bedrijfsvoering van het Ministerie van Algemene Zaken voldeden in 2017 aan de gestelde eisen.

4.3 Oordeel over totstandkoming bedrijfsvoeringsinformatie

De bedrijfsvoeringsinformatie in het *Jaarverslag 2017* van het Ministerie van Algemene Zaken is deugdelijk tot stand gekomen en voldoet aan de verslaggevingsvoorschriften.

De bevinding van vorig jaar dat een procesbeschrijving ontbreekt en dat het dossier onvoldoende onderliggende documenten bevat, is opgelost. De nieuwe procesbeschrijving is afdoende en de overwegingen voor het al dan niet opnemen van punten in de bedrijfsvoeringsparagraaf in het jaarverslag zijn zichtbaar gemaakt.

5 Beleidsresultaten

Wij hebben onderzoek gedaan naar de informatie die de minister van Algemene Zaken in het *Jaarverslag 2017* van het begrotingshoofdstuk Algemene Zaken heeft opgenomen over het gevoerde beleid. Wij geven in dit hoofdstuk een oordeel over de totstandkoming van deze informatie.

5.1 Oordeel over totstandkoming beleidsinformatie

Wij hebben de totstandkoming van de beleidsinformatie in het jaarverslag beoordeeld en gaan daarbij na of de beleidsinformatie in het jaarverslag ordelijk en controleerbaar tot stand is gekomen.

De beleidsinformatie in het *Jaarverslag 2017* van Algemene Zaken is deugdelijk tot stand gekomen en voldoet aan de verslaggevingsvoorschriften.

6 Reactie minister-president en nawoord Algemene Rekenkamer

De minister-president, de minister van Algemene Zaken, heeft op 24 april 2018 gereageerd op ons conceptrapport. Hieronder geven we zijn reactie weer. De volledige reactie staat op www.rekenkamer.nl/verantwoordingsonderzoek2017.

We sluiten dit hoofdstuk af met ons nawoord.

6.1 Reactie minister-president, minister van Algemene Zaken

De minister-president, minister van Algemene Zaken schrijft:

“Met belangstelling heb ik kennis genomen van uw conceptrapport bij het jaarverslag 2017 van het Ministerie van Algemene Zaken, het Kabinet van de Koning en de Commissie van Toezicht betreffende de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten.

Tot mijn genoegen constateert u geen onvolkomenheden. Zo stelt u vast dat de financiële informatie rechtmatig is, deugdelijk is weergegeven en voldoet aan de verslaggevingsvoorschriften. Op het gebied van de bedrijfsvoering voldoen de door u onderzochte onderdelen aan de gestelde eisen. Ook de totstandkoming van de bedrijfsvoeringsinformatie is deugdelijk tot stand gekomen en voldoet aan de verslaggevingsvoorschriften.

Verder stelt u tot mijn genoegen vast dat de informatiebeveiliging op orde is. Wel adviseert u om formalisatie en documentatie inzake informatiebeveiliging te versterken om kwetsbaarheden te voorkomen en daarop zal verder worden ingezet.

Tot slot constateert u dat de beleidsinformatie deugdelijk tot stand is gekomen en voldoet aan de verslaggevingsvoorschriften.

Gelet op uw positieve oordeel, zie ik geen aanleiding voor een nadere reactie.”

6.2 Nawoord Algemene Rekenkamer

Wij zullen met belangstelling de verdere formalisatie en documentatie inzake informatiebeveiliging volgen.

Bijlage 1

Over het verantwoordingsonderzoek

In ons jaarlijkse verantwoordingsonderzoek kijken wij naar de kwaliteit van de jaarverslagen die de ministers op verantwoordingsdag aanbieden aan het parlement. Wij beoordelen ook de kwaliteit van de bedrijfsvoering van de ministeries gedurende het begrotingsjaar. Het onderzoek mondt uit in het afgeven van onze verklaring van goedkeuring bij de rijksrekening en de saldibalans van het rijk, die in het Financieel jaarverslag van het Rijk zijn opgenomen. De taken en bevoegdheden voor het verantwoordingsonderzoek liggen vast in de Grondwet en in de Comptabiliteitswet.

Onderzoek naar de jaarverslagen

Ons onderzoek naar de jaarverslagen is erop gericht om vast te stellen:

- of de weergegeven financiële informatie klopt en de weergegeven financiële transacties rechtmatig zijn – dat wil zeggen in overeenstemming met de begrotingswetten en andere toepasselijke wettelijke regels;
- of de weergegeven (niet-financiële) informatie over het gevoerde beleid en de bedrijfsvoering op goede wijze tot stand gekomen is;
- of de inrichting van het jaarverslag voldoet aan de bepalingen uit de Comptabiliteitswet en de Rijksbegrotingsvoorschriften.

Bij het onderzoek naar de financiële informatie maken wij gebruik van de internationale controlestandaarden voor rekenkamers (International Standards of Supreme Audit Institutions, 'ISSAIs'). Wij onderzoeken niet iedere geldstroom tot in detail, maar hanteren een werkwijze die is gebaseerd op risicoanalyse.

Wij verrichten zelf controlewerkzaamheden en maken waar mogelijk gebruik van de werkzaamheden van de Auditdienst Rijk die controleert ten behoeve van de minister. Met het oog op het budgetrecht van het parlement richten wij ons controlewerk zo in dat wij over belangrijke fouten en onzekerheden niet alleen op jaarverslagniveau in totaal, maar ook per begrotingsartikel kunnen rapporteren. Om te kunnen bepalen wat wel en niet belangrijk is gebruiken wij kwantitatieve en kwalitatieve tolerantiegrenzen. Voor de in het jaarverslag opgenomen informatie over het gevoerde beleid en de bedrijfsvoering beoordelen we of deze ordelijk en controleerbaar tot stand is gekomen.

Onderzoek naar de bedrijfsvoering

In ons onderzoek naar de kwaliteit van de bedrijfsvoering van de ministeries beoordelen wij of het financieel beheer, het materieelbeheer en andere elementen van de bedrijfsvoering rechtmatig, ordelijk en controleerbaar zijn.

Omdat het niet mogelijk is om alle relevante elementen van de bedrijfsvoering jaarlijks te toetsen, hebben wij een meerjarige aanpak ontwikkeld. Wij richten ons daarbij vooral op de elementen die een rechtstreekse relatie hebben met de financiële informatie in de jaarverslagen. Alle essentiële beheersmaatregelen ('key controls') binnen het financieel beheer onderwerpen we ten minste eens in de 3 jaar aan onderzoek.

Als we vinden dat een onderdeel van de bedrijfsvoering onvoldoende beheerst verloopt, noemen wij dat een 'onvolkomenheid' dan wel een 'ernstige onvolkomenheid'. Daarnaast vestigen wij de aandacht op zaken die beter kunnen worden georganiseerd.

Onderzoek naar beleidsinformatie

Wij doen jaarlijks onderzoek naar een aantal beleidsthema's. Centraal staat hierbij de vraag of ministers erin slagen de belastingbetaler waar voor zijn geld te leveren en of zij het parlement hierover voldoende informeren. Om dit te kunnen beoordelen gaan wij per beleidsthema na:

- hoeveel geld aan het beoogde doel is besteed;
- of voor dat geld de beloofde prestaties zijn geleverd;
- in hoeverre het met het geld beoogde doel is gerealiseerd;
- of het parlement in begroting, jaarverslag en andere Kamerstukken voldoende is geïnformeerd.

Een uitgebreide methodologische verantwoording over ons jaarlijkse verantwoordingsonderzoek staat op onze website: www.rekenkamer.nl/verantwoordingsonderzoek.

Voorlichting

Afdeling Communicatie
Postbus 20015
2500 EA Den Haag
telefoon (070) 342 44 00
voorlichting@rekenkamer.nl
www.rekenkamer.nl

Omslag

Ontwerp: Corps Ontwerpers
Foto: Corbis/Hollandse Hoogte

Den Haag, mei 2018

